

Saditev in oskrba mladega kostanja

Dr. Anita Solar, Biotehniška fakulteta, Raziskovalno polje za lupinarje Maribor; fotografije: Anita Solar.

Pravi kostanj je v Sloveniji samonikla drevesna vrsta - ostanek ledene dobe, poleg tega pa je bil k nam zanešen tudi kot plodonošno drevo v obdobju rimskega imperija. V bližnji zgodovini je v posameznih delih dežele odigral pomembno vlogo pri preživetju prebivalstva. Znano je, da so na začetku prejšnjega stoletja v Halozah in Beli Krajini zamenjevali kostanj za pšenico, krompir, ječmen ali koruzo, o čemer priča rek, da je haloški kmet pridelal pšenico na kostanjevem drevesu.

Na Primorskem, Goriškem in ponekod v Vipavski dolini je bila pridelava bolj tržno naravnana, saj so debeloplodne kostanje pogosto prodajali italijanskim kupcem kar na domačem pragu. Znameniti vitoveljski maron so celo izvažali v Trst in tudi na dunajskih ulicah je jeseni dišalo po pečenem slovenskem kostanju. Kot sadež z veliko hranilno vrednostjo, bogat z vitamini, minerali, škrobom, sladkorji, maščobo, beljako-

vinami, organskimi kislinami in celulozo je zaželen v sodobni prehrani. Najpogosteje se uporablja v desertih, zahtevnejše gospodinje ga pripravljajo tudi kot izvrstne priloge mesnim jedem in solatam. Pomemben je tudi za kulturo bivanja in rekreacijo, saj je edina drevesna vrsta v Sloveniji, katere plodovi se masovno nabirajo, verjetno edino drevo, katere plodove vsakdo pozna in drevesna vrsta, ki privabi največ ljudi v gozd. Zanimanje za sajenje kostanja se v Sloveniji povečuje iz leta v leto. Če je naprava večjih nasadov zaradi še vedno prisotnega kostanjevega raka smela in dokaj tvegana odločitev, pa velja poskusiti z manjšim številom dreves v bližini hiše ali domačije. Zanimiva izbira je tudi kostanjev drevored, ki bo zgodaj poleti s svojimi bujnimi cvetovi polepšal okolico in privabljal čebele, jeseni pa natrosil slastnih sadežev. Če hočemo, da bo kostanj dobro uspeval, je potrebno upoštevati nekatere njegove posebne zahteve glede lege, tal, samega sajenja, oskrbe in rezi.

m. V nasadih imamo najpogosteje kvadratno ali pravokotno razporeditev, odvisno od načina vzdrževanja tal. Primerne razdalje so od 9 - 11 m x 8 - 10 m, odvisno od sorte, nagnjenosti terena in rodovitnosti tal.

Saditev

Sadimo jeseni. Če to ni mogoče, izkoristimo tisti zimski čas, ko zemlja ni zmrznjena. Sadilna jama naj bo velika vsaj 1 m in globoka 60 cm. Če imamo slabe izkušnje z voluharjem, tudi kostanj posadimo v zaščitno mrežo, čeprav se ga voluhar loti redkeje kot drugo sadno drevje. Če je le mogoče, korenine zasujemo s kostanjevo prstjo, nakopano v gozdu. Ta prst je bogata s humusom in naravno okužena s simbiotskimi glivami. Zaradi njih se poveča absorpcijska površina mladih korenin kostanja, izboljša se črpanje vode in hranil iz tal; avksini, ki jih producira gliva, pa pospešujejo nastanek novih korenin. Kostanj ob sajenju pognojimo tudi z uležanim hlevskim

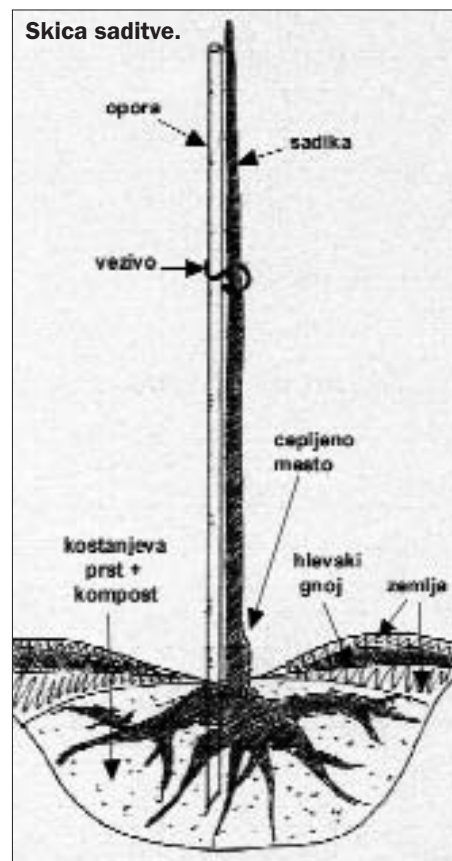
Dobra rast v prvem letu in raba herbicida pozno polet!

Lega in tla

Kostanj sadimo ga do nadmorske višine 700 - 800 m. Najbolje uspeva na osojnih, blago nagnjenih južnih legah. Najlepše krošnje razvijejo posamezna, soliterna drevesa, osvetljena z vseh strani. Kostanj ni rad izpostavljen premočnim vetrovom. Je velik porabnik vode, ne prenaša pa visoke podtalnice ali slabo odcednih tal, v katerih se vlaga neprestano zadržuje. Lastnosti tal odločilno vplivajo na rast kostanja. Prvi pogoj je, da so tla kislja in globoka. Optimalna pH vrednost je med 4,0 in 5,5. pH je dobro preveriti na globini pod 50 cm, saj ni dovolj, da je kislja samo zgornja plast. Najboljša so peščeno glinasta ali ilovnata tla, ki so se razvila na silikatnih kamninah, skrilavcih in flišu. Popolnoma neprimerna so alkalna tla. Izogniti se je treba plitvim, suhim ali premokrim tlam. Pomembna je tudi visoka vsebnost humusa in dobra založenost s hranili. Za dober pridelek potrebuje veliko dušika, kalija in magnezija.

Razdalje sajenja

Na dvorišču bomo kostanj posadili vsaj šest metrov od hiše in drugih objektov. V drevoredu naj bodo drevesa med sabo oddaljena 8 do 10 m, od ceste pa 4 do 5

Kostanj cvete.

Čist drevesni kolobar pomeni manj vlage na deblu in manjšo nevarnost za okužbo s kostanjevim rakom.

gnojem. Če so tla revna z organsko snovjo, ga damo na dno sadilne jame, sicer pa samo pod zgornjo plast zemlje (skica).

Gojitvene oblike

Kostanj režemo čim manj! Z rezjo namreč povečujemo možnost, da se bo drevo okužilo s kostanjevim rakom, ki je parazit ran in lahko vstopi samo na nezaščitene delih drevesa. Z minimalno rezjo pomagamo oblikovati piramidalno ali kotlasto krošnjo, ki sta tudi v naravi najpogostejši. Pomagamo pri izbiri višine debla. V nasadih je običajno visoko vsaj 120 cm, v drevoredih in pri sajenju na ohišnicah pa vsaj 2 m. Sadik ob sajenju ne prikrajšujemo. Če odžene terminalni brst, pustimo, da zraste v navpični provodnik. Ta se bo naslednje leto stransko obrasel in bomo dobili krono z močno sredinsko osjo in spiralasto nameščenimi ogrodnimi vejami. Če terminalni brst po sajenju ne odžene, bo v zgornjem delu sadike odgnalo nekaj stranskih, dokaj izenačenih poganjkov. Za bodoče ogrodne veje izberemo tri do štiri, ostale izrežemo pri osnovi. Taka krošnja bo imela obliko kotla z odprto in zračno središče. Poganjke, ki se razvijejo na deblu, izrežemo pri osnovi, ne glede na višino debla in gojitveno obliko. Režemo vedno pozimi, ko je kostanj v mirovanju, zaradi mraza pa tudi gliva kostanjevega raka, ki bi lahko okužila sveže rane, ni dejavna. Sicer

pa vse rane preventivno premažemo s cepilno pasto. Če se po sajenju zgornji del sadike posuši, jo čimprej prikrajšamo 10 - 20 cm nad cepljenim mestom, da bo še v istem letu pognala nadomestni poganjek.

Sorte

Najbolj priljubljeni so maroni. Za njih je značilno, da imajo debele plodove (okrog 60 - 80 plodov v 1 kg), najpogosteje široko transverzalno-eliptično obliko, velik hilum, prižasto lupino, eno samo jedro in kožico, ki se zelo malo ali sploh ne zajeda v meso. Taki plodovi zbuja največ občudovanja, čeprav po okusu včasih zaostajajo za srednje debelimi in manj atraktivnimi domačimi kostanji. V nasade vedno sadimo vsaj dve ali tri sorte, da zagotovimo dobro medsebojno oprasovanje. Na kostanju se sicer razvijajo tako ženski kot moški cvetovi (mačice), ki pa največkrat ne cvetijo istočasno.

V Sloveniji smo po desetletnem preizkušanju izbrali nekaj sort, ki so dale solidne rezultate v naših okoljskih pogojih. To so: marsol, maraval, bouche de betizac in precoce migoule. Kot vodilni sorti se največ sadita marsol in bouche de betizac. Marsol je v letih preizkušanja najbolj ključoval kostanjevemu raku. Zanj je v mladosti značilna precej pokončna rast, pri odraslem drevesu pa se krošnja razširi. Oprasujejo ga sorte precoce migoule, bournette in marigoule. Plod je okroglasto trikotne oblike, simpatične rdečkaste barve. Zaradi zgodaj in dobro rodi. Bouche de betizac razvije širšo in večjo krošnjo, je zelo roden in ima kakovosten, velik plod široko eliptične oblike in prijetne temno rdečkasto kostanjeve barve. Oprasovalke: bournette, maraval, precoce migoule in marsol. Maraval je šibkejše in rahlo pokončne rasti. Oprasujeta ga sorti precoce migoule in marigoule. Plod je zelo velik, široko eliptično-trikotne oblike, s svetlečo temno rjavo-rdečkasto, prižasto lupino. Precoce migoule najpogosteje sadimo kot oprasovalno sorto. Raste srednje do šibkejše, nekoliko pokončno. Rodi zelo dobro. Plodovi so veliki, trikotno eliptične oblike, svetlo mahagonijeve barve.

barje zastremo s travo. Kasneje lahko mehansko obdelavo nadomesti herbicid: spomladi pripravek na osnovi glifosata, zgodaj jeseni na osnovi glufosinata. Mlada drevesa občasno pregledamo in če opazimo mehanske poškodbe, poškropimo z bakrenim pripravkom, da zaščitimo rane in preprečimo vdor glive kostanjevega raka. Enako ukrepamo po toči. Za gnojenje uporabimo hlevski gnoj. Z mineralnim dušikom začnemo dognojevati šele tretje leto po sajenju, da ne bi prizadeli mikorizne glive na koreninah. Nedopustno povišanja pH preprečimo z rabo fiziološko kislil gnojil, na primer amonsulfata. Dognojujemo v začetku aprila in sredi junija - pred brstenjem oz. pred cvetenjem. ■

Četrty letnik; apneni beležje preventiva proti kostanjevemu raku!

Nega mladega kostanja

Med nujne ukrepe sodi vzdrževanje čiste površine okrog sadik. Prvo leto po sajenju kostanj dvakrat plitvo okopljemo in kolo-

Če sadika v zgornjem delu propade, jo odrežemo blizu cepilnega mesta in še v istem letu vzgojimo nadomestni poganjek.